

Buza Beáta

HIGGYÉL, BÍZZÁL, ÖRÜLJ

(Beszélgetés Dús Lászlóval)

- *Azért vagyok kíváncsi rád, mert érdekel, hogy ki az az ember, aki akkor is Zalaegerszegen van, amikor valójában a világ egy másik részén él, dolgozik. Hogyan lehet az, hogy Te állandóan jelen vagy ebben a városban?*

- Erre nem nekem kellene válaszolni, de azt hiszem ennek a legnagyobb titka, hogy hazahoztam egyszer egy ezüstsínű autót Amerikából, s ez akkora port vert föl, hogy ettől engem mindenki ismert. Nem azért, mert képzőművész, festőművész vagyok, hanem mert volt egy Ford Taunusom.

- *Mikor volt ez?*

- Hetvenegyben. Buza Feri bácsi javította a kocsit, akkor az egész országban nem volt ilyen autó. Ez nagyon nagy dolog volt akkor. De lehet, hogy nem ezért. Lehet, hogy a szakkör miatt ismernek. Én nagyon híres szakkört vezettem, kedves, csodálatos emberekkel, ma is szívesen emlékeznek rá - én is.

- *A családban nem igazán lehet találni olyan embert, aki képzőművész lett volna. Rólad hogyan derült ki, hogy van benned tehetség?*

- Anyám mesélte, hogy három éves koromban arra kértem, hogy rajzoljon nekem egy lovat, és próbáltam utánozni, amit ő rajzolt. Igazából a zalaegerszegi Petőfi iskolában vették észre, és föl hívták anyám figyelmét arra, hogy ezt kellene folytatni. Orosz tanár úr azt mondta anyámnak, hogy ennek a gyerekeknek a képzőművészeti gimnáziumba kéne menni, és akkor én oda felvételiztem.

- *A család, az édesapád foglalkozása miatt - aki katonatiszt volt - eléggé különleges utat járt be.*

- Ez úgy volt, hogy anyám apánk után vitt Németországba, és ahogy ez történni szokott, a férje elhagyta - kiment Amerikába - kénytelenek voltunk visszajönni. Megérkeztünk a nagyapámékhoz, nem sokkal azután az egész családot 24 óra alatt kitelepítették a szőlőhegyre, szóval szörnyű dolgok voltak.

- *Azt mesélték rólad, hogy az első elemít Németországban jártad. Beszélés is németül?*

- Nem, nem. Állítólag kitűnően végeztem az első elemít, beszéltem is németül, de aztán hazajöttünk, és akkoriban nem volt jó dolog németül beszélni. Itthon szinte azonnal kiverték belőlünk, hiszen magyar iskolába kellett járnunk. Egyébként nem nagyon szerettem a német nyelvet, amilyen nyelv antitalentum vagyok, örülök, hogy angolul sikerült megtanulnom, az sem volt olyan könnyű.

- *Mesélj a gimnáziumi négy évről. Elmentél tizennégy évesen...*

- A gimnázium csodálatos volt. Emlékszem rá, hogy a családom miattam nem disszidált ötvenhatban, mert amikor hazajöttem Pestről, közölték, hogy megyünk. Mondtam: nem én! Engem most vettek fel ebbe a csodálatos iskolába, ami egy álom volt, innen el nem mozdulok. Ezért itt maradtunk, nem mentünk sehová.

- *Nehéz volt bekerülni abba az iskolába?*

- Nagyon.

- *Hogyan ment, emlékszel rá?*

- Hát az úgy történt, hogy az édesanyámnak volt egy barátnője, egy tanárnő, Gabi néni, akinek a nagynénje jól ismerte Borsos Miklóst Pesten. Amikor meglátta az én itthoni kísérleteimet, - szobrocskákat készítettem akkor -, azt mondta, hogy ezt ő szeretné elvinni Pestre a Borsoshoz megmutatni. Majdnemhogy ez adta az első lökést. Borsos azt mondta, hogy ennek a gyerekeknek van érzéke, ezt folytatnia kell. Így kerültem én Pestre ehhez a nénihez, akinek párizsi szalonoszerű, művészkedvelő háza volt. Ott én megismertem, mint tizennégy éves gyerek Szabó Lőrincától kezdve mindenkit. Nem tudsz olyat mondani, aki számított a képzőművészetben, vagy az irodalomban, akivel én ott ne találkoztam volna. A Tersánszky Józsi bácsi furulyázott nekem például. Egészen fantasztikus körülmények közé kerültem innen Egerszegről, egy pillanat

alatt körülvettem a komolyzene, az irodalom, a képzőművészet, amit el tudsz képzelni. Plusz ott volt a gimnázium, szóval fantasztikus volt.

- *Akkor nem csodálok, hogy nem akartál menni.*

- Nem. Nem voltam hajondó.

- *Az egészen egyértelmű volt, hogy a gimnázium után tovább mész a főiskolára?*

- Egyértelmű lett volna, ha rögtön felvettek volna. Harmadszori kísérletre vetek föl, az első alkalommal például csak estire, de nagyon jó volt, mert Kmetty bácsihoz kerültünk, és sokat tanultunk tőle.

- *A főiskolán milyen hatások értek?*

- Az első, hogy Bernáth Aurél tanítványa lettem. Én soha nem felejtem el, amikor felvettek a főiskolára Borsos Miklós gratulált nekem, és azt mondta: nagyon örülök, hogy Bernáth növendék letél, mert vedd tudomásul, nagyon kevesen tudják, de megmondom neked - akkor nem is nagyon értettem, de ma már tudom -, hogy aki Magyarországon számít valamit a képzőművészetben, az mind Bernáthtól került ki. És ha belegondolsz, tényleg a Csernustól Újházig sorolhatnám neked, aki itt valami komoly dolgot csinál a festészetben, az mind Bernáth növendék volt. Mert fantasztikus tanár volt, olyan csodálatos egyéniség, hogy nem is kellett, hogy mondjon valamit. Csak ült és nézte a képet, mi meg pontosan tudtuk, miről von szó. Ez volt Bernáth Aurél. Ma már ilyen ember nincs.

- *Vagányváltál?*

- Nem tartoztam a vagányok közé, nem ittam, nem verekedtem, nem voltam az a fajta, a mai napig sem vagyok az. Megpróbáltam a magam módján dolgozni, nem utánoztam senkit, néha szerettem volna olyan jó képet csinálni, mint az Újházy, de megpróbáltam előrehaladni. Amikor utolsó éves voltam, lett volna lehetőség arra, hogy egy évig úgynevezett művészképzésen vegyek részt. Bernáth Aurél szerette volna, ha ott maradok a főiskolán, mint tanársegéd, de a feleségem már itt dolgozott Egerszegen a tervezőirodában, mint ösztöndíjas, tehát ahogy tudtam, megpróbáltam minél előbb befejezni az egészséget, és hazajönni.

- *Nagy kérdés volt egyébként, hogy mi lesz veletek a főiskola után?*

- Egy művésznek ez nehéz. Az is nagy szó volt, hogy idekerülve Zalaegerszegrre volt állásom. Én voltam a megyei képzőművészeti szakreferens, még kimondani is nehéz. Inkább szakmai tanácsadás volt ez.

- *Gondolom, nem csináltad szívesen?*

- Ezt nem mondhatnám. Érdekes volt, tulajdonképpen ez adta a lehetőséget, hogy meg tudtam oldani olyan dolgokat, hogy idehozzak egy Borsos kiállítást, megcsinálni az egervári művésztelepet. Ez az állás tette lehetővé, hogy személyesen ismerkedjem pártvezetőkkel, a kulturális élettel, a megyei tanács ott dolgozó munkatársaival, több lehetőségem volt előkészíteni a dolgokat.

- *Hogyan jött az egervári művésztelep ötlete?*

- Az ötlet a megyetanácson született. Amikor végeztem, leírtam egy vázlatban, hogyan kellene megcsinálni. Összeállítottam egy névsort, amiből botrány lett később. Elterjedt, hogy a Dúsnak a reakciós bandája megjött Egerszegrre, szóval rendkívül bonyolult volt az egész, mindenesetre a lényeg az, és az örömöm, hogy huszonöt év után visszajöve kiderül, hogy az a bizonyos reakciós, képzőművészeti banda, akiket én Egerváron összegyűjtöttem, a magyar képzőművészeti élet meghatározó alakjai lettek. Nagyon sokan közülük Munkácsy-díjasok. Szóval nagyon komoly művészek voltak itt.

- *Mennyire kísért téged akkor a származásod?*

- Érdekes módon, nem túlzotton. Valahogy úgy volt, hogy én elkerültem Pestre, és ott nem törődtek velem ebben a szakmában, de

a húgom, aki Zalaegerszegen maradt, őt érték hátrányok, nem mehetett például egyetemre, egyszerűen elválták.

- *Amikor te visszakerültél a városba, nem figyelték a lépéseidet?*

- Sok minden volt, amit több napos beszélgetésben sem tudnék elmondani. Nem tudom igazán, miért, de akkor kezdődött a cirkus, amikor én ki akartam menni Amerikába egyéves tanulmányútra. Ennek az előkészítése szörnyű volt, soha nem felejttem el, napokat kellett bejárni a rendőrségre. Dús elvtárs, ide figyeljen, ha ott megnézi ezt vagy azt, stb, megpróbálják beszervezni. Hogyha maga megígéri nekünk, ha tudomására jut, hogy a szakkörében vannak olyan elemek, akik nekünk nem tetszenek, ha ezekről naponta információt ad, akkor biztosíthatjuk, hogy megkapja az útleveleit. Szóval ez így ment, és minden nap valami más. Nahát, amikor visszajöttem, akkor rám akarták fogni, hogy kémkedtem, azért kaptam az autót. Tényleg volt úgy, hogy három-négy órát ültem a rendőrségen, rám zárták az ajtót: írja le, hogy mi történt, gondolkodjon. Nem véletlen, hogy kimentem. Ha ez nem történt volna meg, még mindig itt vagyok. Én imádtam Zalaegerszeget, Zala megyét, a művésztsáim, a barátaimat, az egészet. Nem mentem volna el, rákényszerítettek.

- *Végül is nem bírtad?*

- Idegileg nem bírtam. Apám, itt járt Magyarországon, és azt mondtam neki, hogy semmi más nem kérek tőle, azt is vissza fogom fizetni, - ahogy vissza is fizettem, - küldjön jegyet, hívjon meg, hogy én kimehessek és körülnézhessenek, mert biztos voltam benne, komoly művészetet anélkül nem lehet csinálni, hogy az ember ne nézzen körül, és ne tudja, hogy mi van a nagyvilágban. Ebben segített, hogy egy évre kikerülhettem Amerikába.

- *Mit csináltál az alatt az egy év alatt?*

• Cleveland-ben voltam, a pincében festettem, és a képekből volt három kiállításom Amerikában. Na, ezeken a kiállításokon vásároltak tőlem annyi képet, hogy abból vettem azt az autót, nem kémkedésből.

- *Amerika a lehetőségek hazája, segített neked ott valaki?*

- Senki.

- *Beszéltél akkor már angolul?*

Nem, egy szót sem.

Hát hogy lehet akkor? Kimegy az ember Amerikába, lemegy a pincébe, fest, és amit fest azt azonnal eladja?

- Várjál, ez egy ilyen tanulmányúton még elmegy, de képzel el, amikor megérkezel Amerikába, két bőrönddel, egy feleséggel, egy kisgyerekekkel és egy kurva szót sem tudsz angolul - akkor újra kell kezdeni az egészet.

- *Tulajdonképpen, amikor megjöttél, és elég sokat zaklattak, akkor döntötted el, hogy végleg elmész?*

- Hosszú ideig nem. Egyszer kértem útlevelet, hogy családostól kimehessek Olaszországba, hogy megnézhessenek egy-két dolgot. Azt mondta az útlevelesztályon az egyik vezér, hogy idefigyeljen Dús elvtárs, amíg én itt vagyok, maga itt családostól útlevelet soha, sehova nem fog kapni. Ezt így megmondta.

- *Figyeltek?*

- Ha én a kocsival elindultam bárhová, egyfolytában követtek.

Mi lett ezzel a csodaautóval?

- Azzal léptünk le.

- *Mikor?*

- Hetvenháromban.

- *De azért ezt már megelőzte a gondolat, nem? Készültél rá?*

Hajaj! Meg volt pontosan tervezve a szökés. Amikor közölték, hogy nem fogok útlevelet kapni, akkor elhatároztam, hogy én in- nért elmegyek. Nem bírtam már, azt mondtam, ha még egyszer be kell, hogy menjek a rendőrségre - már pedig majdnem minden nap be kellett mennem -, akkor indulok. Azt mondtam, ha úszni kell, ha bármit kel! csinálni, én megyek. A feleségem is vállalta, és képzel el, gyerekekkel ezt megcsinálni! Meg volt tervezve, hogy Jugoszlávián keresztül megyünk. Szegeden volt egy focista, aki pénzért elvállalta, hogy átjuttat a vízen keresztül Olaszországba. De én optimista ember vagyok, ezért bementem a Gazsóhoz. Azt mondtam: nem hiszem el, ha én megmagyarázom a Gazsóznak, hogy nekem látnom kell egy-két olyan dolgot, ami nekem fontos, nem hiszem, hogy ne értené meg. Fogadott. Érdekes módon én ezekhez a funkciókhoz mindig bejutottam, bejáratos voltam, jóban

voltam velük. Azt hiszem, a maguk módján tiszteltek és szerettek is. A Varga Gyula is fogadott. Mondtam neki, hogy nem kapok útlevelet. Varga Gyula előttem hívta fel a Gazsót, azt mondta, hogy ennek a gyerekeknek adjatok útlevelet. A Gazsó megfogott, levitt a Vargához, azt hiszem az volt az útlevel osztály vezetője, és azt mondta neki, hogy három napon belül a Dús család kapjon útlevelet. Esküszöm, így volt. Én boldogan hazamentem, mondtam, lesz útlevel, mehetünk Olaszországba. Akár hiszed, akár nem, aznap éjjel két órakor, szakadó esőben egy magas rangú rendőrtiszt beállított hozzám, hogy négy szemközt szeretne velem beszélni. Bementünk a műterembe, s ott azt mondta, hogy a Gazsó elvtársnak az a kérése, hogy azonnal vonjam vissza az útlevelkérelmemet. Még most is szaladgál a hideg a hátamon, ahogy visszaemlékszem rá. Mondom, hogy nem vonom vissza. Erre azt válaszolta, hogy meg lesznek ennek a következményei. Rá egy hétre megkaptam a kérelmem elutasítását. Na, most képzeld el, hogy a feleségem és a gyerekek kérelmét nem utasították vissza, s ez a leglényegesebb. Akkor leültem, soha nem felejttem el, írtam egy levelet, hogy mégiscsak felháborító ez az eljárás, és elmegy mindenki, magyarul kiírtam, hova a minisztérium meg a többiek, s ezt, mint fellebbezést elküldtem. A nevelőapám azt mondta, hogy ezért engem le fognak csukni, ezt nem lehet csinálni, de akkor a levél már régen elment. Mi történhet, megkönnyebbültem, és elkezdtem éjjel-nappal intézni, hogy szökünk. Akkor Szegedre mentem, onnan Pestre, éjszakai lokálokban tárgyaltuk, hogy szökünk, vittem magammal nagy összegeket, hogy ezért fognak minket átvinni. Hazalövök Szegedről hajnalban, és a feleségem felöltözve ott vár, ideges, s azt mondja, képzelj el, megkaptad a fellebbezésre az útlevelet.

- *Arra a csúnya fellebbezésre?*

- Igen, arra. Na, most jön a lényeg: az itthoniak nem tudták, hogy én a fellebbezésre megkaptam az útlevelet, a pestiek meg azt nem tudták, hogy a feleségem és a gyerek itthon megkapta az övét. Képzelj el, ilyen előfordulhat ebben az országban.

- *Szinte hihetetlen.*

- És akkor, abban az állapotban, ahogy Szegedről megjöttem, beültem az autóba és mentem Budapestre vízumokért. Egy-két nap múlva már nem voltunk itthon. Amire észhez tértek, addigra mi már kint voltunk.

- *Rögtön Amerikába mentetek?*

- Nem lehet Amerikába csak úgy bemenni, egy fél évet kellett dekkolnunk Németországban, és várni arra, hogy kiengedjenek bennünket. Barátoknál voltunk, és várakoztunk.

- *Az édesapád tudta, hogy mész?*

- Igen, tudta, helyesebben írtam neki, hogy megérkeztünk Németországba, kaptam tőle levelet, amiben írta, hogy azonnal menjünk vissza, nem mehetek ki, és semmiféle támogatást nem ad nekem. Közölte velem, hogy az egész nem lehetséges, mert művész még labdába nem rúgott Amerikában, felelőtlen dolog családostul kimenni. Ő segíteni nem tud, nem is akar és nem is fog, mert ehhez nem járul hozzá.

- *Mit csinált ő Amerikában akkor?*

- Egy neves 27 nyelvű rádióállomásnak a tulajdonosa volt. Ellenkező híresztelések ellenére - ugyanis sokan mondták, könnyű volt a Dúsnak, az apja kint volt Amerikában, megadta a kezdő lökést, - ez nem így volt. Az én kezdő lökése az volt, hogy takarodjál vissza.

- *Ismerte ő egyébként a te munkáidat?*

- Persze. Volt egyszer-kétszer idehaza, és látta mit csinálok.

- *Szóval, akkor Amerika nem fogadta tárt karokkal Dús Lászlót.*

- Nem.

- *Hogy sikerült mégis bevenned ezt a nagy világot?*

- Megérkeztünk, egy barátomnál laktunk egy hónapig, utána sikerült egy padlásteret kibérelni. Közben voltam segédmunkás egy keretgyárban, két dollár ötvenért, a feleségemnek sikerült elhelyezkednie rajzolóként három dollár ötvenért, és ez így ment kb. fél évig, de én közben éjjel festettem, csináltam a képeimet, abban hittem, mert ha én ezt egyszer meg tudom mutatni itt Amerikában, mindenki seggre ül, mindenki elájul.

- *Miket csináltál akkoriban?*

- Próbáltam folytatni azt, amit már itt elkezdtem, de ez itthon nem kellett, nem is értették, nem akarták, ezek akkor már nonfiguratív dolgok voltak. Később béreltünk egy házat, annak a pincéjében dolgoztam, Clevelandben, de akkor egy ismeretség révén eljutottam a States College-ba, ott volt módom a grafikai osztály gépeit és anyagait használni. Éjjel-nappal dolgoztam, monoprinteket, egyedi grafikákat készítettem. Öt-hat alkalommal összehoztam egy anyagot, amiről úgy gondoltam, ennél jobbat nem lehet csinálni. Most majd lemegyek New Yorkba, és bemutatom, aztán mindenki el lesz ájulva, hogy megjött a nagy európai művész. Hát ez télen volt. Két hatalmas portfólióval, bőrönddel beállítottam New Yorkba, előre felírtam hetven galériát, hogy oda kell elmenem, fontossági sorrendben, és a Püskiék könyvesboltjából hívogattam föl őket. Képzeld el, hogy tíz nap alatt egyetlen egy galériára sem volt hajlandó fogadni. Nem arról volt szó, hogy ezek a képek olyan rosszak, hogy nem érdemes velük foglalkozni, meg sem nézték. Utolsónak odairtam, hogy Leo Castelli. A Leo Castelli még ma is a képzőművészet pápája. Ez egy olasz származású galerista, aki úgy kezdte a pályafutását, hogy megcsinálta a New York-i iskolát, az egyik legfontosabbat a huszadik században. Na, ez az ember föl volt írva utoljára, hogy talán ő is számításba jöhet, de őt még ember nem merete felhívni. Fölhívom, ezt a Leo Castellit, és képzeld el, hogy ő vette föl a kagylót. Ilyen a világon nincs. Ez olyan szerencse, hogy páratlan. Elmondtam, hogy én semmi mást nem akarok, csak azt, hogy valaki nézze meg, és adjon egy jó szót, hogy legyen erőm folytatni. Azt mondta, jöjjön be. Mikor? Most. Nahát képzeld el, beállítottam ezzel a két bőrönddel, mert abban az időben nagyméretű monotípiákat csináltam, s ahhoz, hogy egy grafika létrejöhessen - egy hetvenszer százas papírra nem fért több a rézkarcnyomó gépbe - nyolc, tíz darabot kellett egymás mellé tenni, úgy alakul ki a kép. Ezek voltak a bőröndben.

Leo Castelli egy kicsi ember, ott állt az íróasztal mögött, és képzeld el az íróasztal egyik végében ült a Rauschenberg, az én számomra az egyik legnagyobb művész, és a másikban, akit nem nagyon szeretek, de mégis egy sztár, Andy Warhol és Castelli. Én azt sem tudtam mondani, hogy csókolom, vagy jó napot... Ott álltam, lemerevedve. Nem tudom elmondani ezt az érzést. S egyszercsak ez a kis ember azt mondta, hogy akkor nézzük. És akkor ezek hárman a padlóra rakosgatták a dolgaimat. A lényeg az, hogy Leo Castelli eltöltött velem három órát, azt mondta, nagyon tehetséges munkák, neki nagyon tetszenek, de ő nem kezd új művészekkel, de rajtam fog segíteni. És ott előttem fölhívott két galériát, s ezeknek elmonda, hogy van itt egy tehetséges ember, akit ajánlok a figyelimetekbe, s ha egy mód van rá, segítsenek. Az első helyre, ahová elmentem, ami nálam volt, mindent megvettek, készpénzzel kifizették, úgyhogy hazavittem nyolcezer dollárt zöld pénzekben, azt hittem, hogy tényleg itt a világ vége. Így kezdődött. És úgy folytatódott, hogy a későbbi menedzserem ebben a galériában meglátta a képeimet, és fölhívott telefonon, hogy neki ez kell, ő ezt szeretné, erre van szüksége, fölkeresett személyesen, alá akart íratni velem egy húszéves szerződést, amire nem voltam hajlandó, és ezzel az emberrel dolgoztam együtt úgy, hogy két-két éves szerződéseket kötöttünk, egészen 90-ig.

- *Szóta önálló vagy?*

- Igen, 90-ig mondhatnám bátran, hogy én voltam a világ egyik legjobban fizetett művésze, szerződésben. Kaptam 15-20 ezer dollárt havonta. Ez ment 15 évig.

- *Ő meghatározta, hogy mit csinálj?*

- Semmit. Ez a legérdekesebb. Soha sem mondta, hogy mit, hogyan, semmit.

- *Mire vagy legbüszkébb, amire azt mondd, hogy csúcs az életedben?*

- A legnagyobb csúcs, amit művész elérhet, és rajtam kívül magyar művész Amerikában ezt nem érte el, hogy bent vannak a munkáim a Metropolitan Múzeumban, a washingtoni Nemzeti Galériában, mindenhol Amerikában. Legnagyobb csúcs - mi az, hogy csúcs? Az embernek vannak elképzelései, s ha létre tudja őket hozni, az már csúcs. Most a legnagyobb csúcs, hogy kitaláltam egy olyan technikát, hogy hogyan lehet papírt merítés nélkül,

limit nélkül készíteni, most készítettem hat négyzetméteres papírokat Mórton, és papírszobrokat.

- *Tudnivaló rólad, hogy téged elért egy eléggé ritka és súlyos betegség Amerikában.*

- Mertem remélni, hogy az első olyan riport, amiben erről nem lesz szó...

- *Ha akarsz, nem kell róla beszélned.*

- De, szívesen. Ujabb Amerikában, ha írnak rólam és megjelenik egy újságcikk, márpedig sok jelenik meg, ez a főcím: a híres művész túlélte a sklerózis multiplexet stb.

- *Ezt nem tartod extra dolognak?*

- Én mint művész nem változtam, lehet, hogy emberileg igen, de művészetemet ez nem befolyásolja. Az, hogy az ember tolószékben ül másképp gondolkozik akkor, és utána is. De már nem vagyok tolószékben. Ha művészetemről van szó, nem kedvelem, hogy a betegséggel azt összehozzák, de különben szívesen beszélgetek róla, sőt eljárak klubokba, ahol ilyen emberek találkoznak, mesélek nekik, mert ez különleges eset, hogy valaki kijön a tolószékből.

- *Meddig voltál tolószékben?*

- Egy fél évig.

- *Hogy sikerült kijönni belőle?*

- Ebből igazán soha sem lehet meggyógyulni. Engem betoltak a clevelandi klinikára, amelyik az egyik leghíresebb kórház, ahol ezt a betegséget kezelik, ahol volt egy fiatal orvos, aki ezt kutatja régóta. Nagyon nagy szerencsém volt, hogy vele találkoztam. Összebarátkoztunk, ő is fest, vasárnapi festő, nagy sakkos, én is nagyon szeretek sakkozni, ő azt mondta nekem: ide figyelj, neked elmondom, mert te megérted: mi nem tudjuk, hogy mi ez a betegség, nem tudjuk mi okozza, mit lehet vele csinálni. Azt mondta, hogy higgyél, bízzál, örülj, ne bánkódjál, csak ezt lehet csinálni, semmi mást.

- *Ez az a híres pozitív gondolkodás?*

- Ez. Én nem hittem el, hogy tolószékben vagyok, nem tudtam, és nem akartam fölfogni.

- *Sakkozta közben?*

- Hogyne, éjjel, nappal.

- *Honnan van neked ez a nagy sakkszenvedélyed?*

- Gyerekkorban alakult ki, itt a szomszédban a Schmidt-gyerekekkel kezdtük, állandóan sakkoztunk először rosszul, aztán belejöttünk.

- *De nem voltál versenyszerű játékos?*

- Akkor még nem, de most az vagyok.

- *Tényleg? És hol sakkozol?*

- Clevelandben.

- *Hát meséj! Milyen eredményeid vannak a sakkbán, a képeidet azt ismerjük, de ezt az oldaladat nem.*

- Nem komoly eredmények, nekem a sakkbán a minősítesem 1950 pont, ami egy magas szintű közepes játékos.

- *És büszke apa vagy, ugye jól tudom?*

- Ez így van. Életem legnagyobb sikerének a lányomat tartom. Bernadett tavaly ment férjhez Magyarországon. Palóznakon, egy volt osztálytársam kastélyában, és Somogyi Győző, a híres magyar művész - ő is osztálytárs volt - eredetileg pap volt, s mint pap, ő adta össze a vőlegényével. Bernadett ugyanúgy beszél magyarul, mint én, ez olyan dolog, hogy szinte hihetetlen, hiszen öt éves volt, amikor kimentünk. Divattervezést tanult New Yorkban, de a férje díszlettervező, és most vele dolgozik, ragyogó állása van, és nagyon jól csinálja.

- *És a te művészi sikereid?*

- Ahhoz, amit én létrehoztam, három dolog kell: tehetség, éjjel-nappal munka és szerencse. Akármelyik hiányzik, véged van. A szerencse, talán a legfontosabb.

- *Laci hol vagy otthon?*

- Mindenhol. Én imádom Göcsejt, ezt az egész Zalát, de világpolgár lettem, ha szabad ezt mondani.

- *S itteni kötődéseid?*

- Ezek a legfantasztikusabbak, mert szerintem azért lettem az, ami, mert innen indultam, ezekkel a tanárokkal, ezekkel a barátokkal, ezzel a háttérrel, ezzel a zalai dombbal, mindennel.

(Az interjú a Zalaegerszegi Városi Televízióban elhangzottak írott változata)